

A MAGYAR ÍRÓK EGYESÜLETÉNEK FOLYÓIRATA

LYUKAS LÓRA

XXXI. ÉVFOLYAM II.

2022./2. SZÁM

Magyar Parmasszus, a Magyar Zene Háza, átadás 2022., január 22., Fotó: Fekete Andrea

MAGYAR ZENE HÁZA HOUSE OF MUSIC, HUNGARY

„...ÉS IDEJE VAN
AZ ÉPÍTÉSNEK”

ÉVTIZEDMÉRŐ
SZELLEMI SZÁMADÁS

„...ÉS IDEJE VAN AZ ÉPÍTÉSNEK”

(Préd. 3.3.)

Magam is elcsodálkoztam azon, amikor évtizedmérő szellemi számadásunk, mostani különszámunk szerkesztésekor a lap végéig jutottam. A számok engem is meghökkenetettek, pedig a munkám során folyamatosan követtem a fejleményeket. De így – együtt tekintve át a Lyukasórával töltött jó tizenkét évet – világosan látszott: milyen sokszor ünnepelhettünk megújított kulturális tereink átadásánál és vehettünk részt országra szóló művészeti események megnyitóján. És ami, azt hiszem, egyáltalán nem mondható minden naposnak, miniszterelnökünk számos alkalommal maga vállalkozott az ünnepi avató megtartására.

Philosophia est ancilla theologiae – tanultam anno hittudományi hallgatóként: a filozófia a teológia szolgálatlányja. A mi esetünkben is így van ez. Példázként értelmezve mondatunkat: nagyszerű épített kulturális tereink szolgálják szellemi identitásunkat, segítik közkinccsé tenni művészeti értékeinket. Tehát a kulturális misszió terén nem nélkülözhetőek. Ezért véltük úgy, hogy bő tizenkétévnyi lapszerkesztői munkánkra visszatekintve – amelynek során több mint százötven megjelent Lyukasóraszámunkban fejthettük ki eszmeiségünk esszenciáját, tanulmányokban, nagyriportokban nyúlhattunk vissza kulturális gyökereinkhez, dokumentarista leírásokban követhettük alkotóink munkásságát és tudósíthattunk a jelen eseményeiről – eljött az ideje annak is, hogy megóvott és megújított épített kulturális örökségünkre, komplex intézményrendszerünkre összpontosítsuk olvasóink figyelmét. Amint látni fogják, hihetetlenül sokszínű, tág határvonalú térkép sikerült felvázolnunk az újjáépített művészeti intézményrendszerünk és aktuális eszmei eseménytörténetünk feltérképezésekor. Olyannyira, hogy messze nem törekedhettünk teljességre e téren, a legrangosabbak közül válogatva igyekeztünk mostani évtizedmérőnköt közreadni. A véges terjedelmet nézvést pedig igyekeztem az informatív szövegleírást a szükségesig tömöríteni, hogy az ihletett pillanatokat megőrkítő felvételek és a gyönyörködtető látványképek önmagukért beszélhessenek.

Léptékében a mostanit gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszterünk újjáépítő munkájához hasonlítanám, aki közvetlenül Trianon után elsőként, kulturális életünk frontján kezdett építkezni, művelődéspolitikájával mentőövet nyújtva országunknak. És aki mellett szilárd pilléreként végig ott állt gróf Bethlen István, a Trianon utáni Magyarország miniszterelnöke, a nagy konszolidátor. Nem kétséges, hogy ez mennyire lényeges. „A kultusztervezés voltaképpen honvédelmi terv is” – vélte Klebelsberg Kunó 1925-ben. Országépítés tekintetében azonos elvi emelvényen álltak. Nem véletlen, hogy Bethlen akadályoztatása esetén Klebelsberg számos alkalommal helyettesítette a miniszterelnököt. Ez is jelezte

Klebelsberg Kunó (középen) a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem évnvnyitóján 1929-ben, Csánki Benjámán dékán és Darkó Jenő rektor társaságában

a kormányon belüli súlyát, illetve a kultuszminisztérium kiemelt szerepét. (Ujváry Gábor történész-író tanulmánya révén a *Lyukasóra* 2015/8. számában Klebelsberg Kunó nagyszabású életműve előtt tiszteleghattunk.)

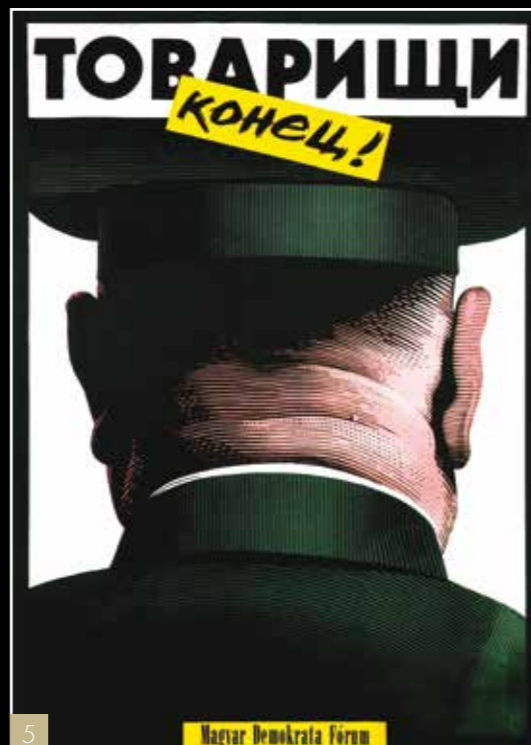
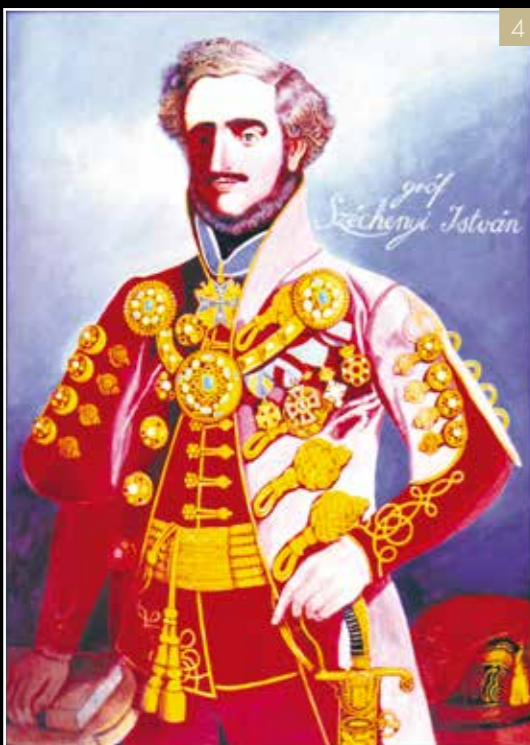
Tudjuk, milyen alaptalan, sőt nemtelen támadásoknak volt kitéve életében Klebelsberg a művelődéspolitikája miatt, politikai ellenlábasai különösen tárcájának vélt „luxuskiadásait” kifogásolták. Sorolhatnánk példákat, de gondoljunk csak máig érvényes iskolarendszerére! Hogy a maga korában nagyszerűt alkotott, hogy „szünet nélkül cipelte a téglákat a magyar kultúra házához”, azt a halála után már politikai ellenfelei is elismerték. Szomorú vigasz, de méltó a lejegyzésre: búcsúztatásán a szegedi Dóm téren több mint negyvenezer honfitársa vett részt. Özvegye, Klebelsberg Kunóné naplójában olvashatjuk: „Vonatunk késő este érkezett Szegedre. A házakon fekete zászlók lobogtak, zúgtak a harangok, s a pályaudvartól a Dómgig terjedő Boldogasszony sugárúton az ablakokban mindenütt gyertyaláng fényelt. Így érkezünk meg a Templom térre, amely tele volt emberekkel... Mindez olyan volt, mintha a megdicsőülésbe követtük volna.” Jó lett volna bizony, még életében éreznie, hogy amit elvégzett, nem volt hiábavaló.

Tudom, lesznek majd, akik – jó, ha csak fanyalognak – ellenvéleményüket nyilvánítják. De ne feledjük: miniszterelnökünk nem díszvendégként megy el számos kulturális avatóra, hanem az örömteli alkalmak ünnepi résztvevőjeként. Merthogy a mostani magyar kormány gondoskodását élvezve váltak mindezek lehetővé. Ahogyan minékünk is őseink építették föl mindazt, amiben magától értődően jól érezzük magunkat, nos – a mi nemzedékünk is a jövő generáció szellemi és épített környezetét formálja.

Ilyen szívvel ajánlom mostani különszámunkat olvasóink bizalmába... ♦♦

Klebelsberg-érem, Kisfaludi Strobl Zsigmond munkája, 1923

1. Melocco Miklós: Szent István megkoronázása
2. Budapesti utcán 1956-ban
3. Szinyei Merse Pál: Pacsirta
4. Somogyi Győző: Gróf Széchenyi István
5. Orosz István: Tovariscsi konyec!
6. A velencei karneválon

ÉVTIZEDMÉRŐ SZELLEMI SZÁMADÁS

*A vörösiszap-katasztrófától
a Magyar Parnasszusig*

Légifelvételek
a vörösiszap-
katasztrófáról,
2010

Újratervezés.
Képeken
a Makovecz Imre
és a Kós Károly
Egyesülés által
újraépített Kolontár,
Devecser és Felsőzsolca

Ha hűséges akarok maradni évtizedmérő írásunk főcímbéli ígéretéhez, akkor bizony ide kívánczok az alcímünkben megfogalmazott, végletesnek tűnő mondat. Egyszerűen azért, mert szimbolikusan is, meg tényyszerűségében is kifejezi a valóságot. És erről – végiglapozva mostani különszámunkat – olvasóink is meggyőződhetnek. Kezdjük tehát az elején!

„VÖRÖS ISZAP, FEHÉR HÁZ”

Alig fél évvel a 2010-es áprilisi országgyűlési választások után, október 4-én délben átszakadt az ajkai timföldgyár zagyvatározója, és húsz perc leforgása alatt közel egymillió köbméternyi vörösiszappal árasztotta el a környéket. Az árhullám emberéleteket követelt, s a környező falvak lakóinak százait fosztotta meg otthonuktól, megélhetésüktől, addigi életüktől – az újjáépítés fizikai és lelki felelősségét ráruházva az akkor megválasztott országvezetőinkre.

A Lyukasórában drámai riportban számoltunk be a katasztrófáról, Kolontár és Devecser falvainak pusztulásáról, de a környezetszennyezés mértékét akkor még csak becsléni lehetett. (A vörösiszap beszennyezte a Torna-patakot, azon keresztül a Marcalt: kipusztítva ezek élővilágát, majd a Rábán keresztül a Dunát is érintette.) Az árhullám a településeken két méter magasra is felcsapott, maradandó csíkot hagyva maga után mindenütt, ahol csak áthaladt...

Ám nem sokkal ezután az újjáépítésről is beszámolhattunk lapunkban. Oskó Judit *Vörös iszap, fehér ház* című, lírai hangú tudósításában ezt írta:

„Bő hét hónappal a katasztrófa után, 2011. május 20-án jártunk forgatócsoportunkkal a két településen: Kolontáron és Devecseren. És alig hittük, hogy a pár hónapja még a kilátástalanság, a reménytelenség színhelye mára a remény helyszínévé vált. Voltak építészek, akik a tragédiát követő napokban csatasorba álltak, s tehetségüket, emberségüket és napi jelenlétüket az újjáépítés szolgál-

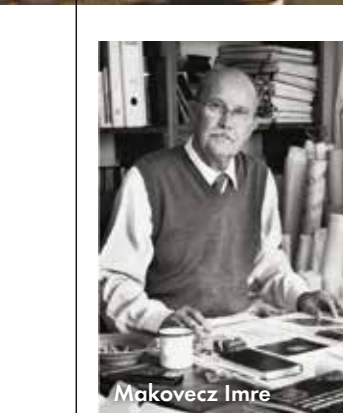
latába állították sok-sok támogatóval, segítőtvel együtt.” Dévényi Sándor Kossuth-díjas építész Oskó kérdésére pedig azt mondta:

„Szeretném kiemelni *Makovecz Imre* szerepét, aki abban a pillanatban, amikor meghallotta a tragédiát és ráébredt, hogy itt tenni kell valamit, segíteni kell, nos, abban a pillanatban fölvette a kapcsolatot az ország vezetésével és följajánlta a segítségünket. Nem volt ez öncélú, magamutogató felajánlás, hiszen a mi csapatunk, a *Kós Károly Egyesülés* csapata bizonyította, hogy képes ilyet végrehajtani. A tíz évvel ezelőtti, 2001-es nagy beregi árvíz utáni újjáépítésnél. És itt nem is az építészeti feladat a legfontosabb, mert egy jó lakónegyed, hagyományörző, korszerű házakat nagyon sokan tudnak tervezni ebben az országban, hanem az egészen a lebonyolítása, a kárt szenvedett emberekkel való kapcsolattartástól a megvalósításig. Ebben szerzett a Kós Károly Egyesülés nagyon nagy tapasztalatot a beregi árvíznél, s ezt a tapasztalatot kínáltuk mi fel a kormánzatnak, amelyet az el is fogadott. Úgy érzem, hogy sikerrel tudtuk teljesíteni ezt a küldetést.”

És két hónappal később, július 29-én a Szent István-bazilika lovagtermében Makovecz Imre nyitotta meg *Újratervezés* címen azt a nagyszabású tárlatot is, amelyet a Kós Károly Egyesülés vándoriskolája rendezett. A bazilika hatalmas kupolája alatt kiállított gazdag fotóanyag, a katasztrófák utáni újjáépítések Magyarországon és a nagyvilágban aktuális témáját fogta át, ám középpontjá-

Makovec
bástya
Piliscsabán

Makovec Imre

A megnyitón
2017-ben

ban a Kolontár és Devecser újjászületését dokumentáló, szívderítő felvételek álltak. Figyelemkeltőbb helyet a tárlat számára aligha lehetett volna találni: turisták sokasága láthatta a megrendítő képeket. A liftek ontották a bazilikára kíváncsi külhoni világjárókat és magyar látogatókat, akik megtorpanva, majd egyre elmélyültebben járták körbe a hatalmas tablókat.

A bazilikában még ott ültem Makovecz Imre mellett egy kitömött zsákon a kiállítóterben, a képeket kísérő filmvetítést nézve, és interjút is készíthettem vele. Először azt kérdeztem meg Imrétől, hogy Osskó Judit tévéfilmjén kívül, volt-e komolyabb visszhangja a vörösiszap-katasztrófa utáni rendkívüli újjáépítésnek? Amire ő, kissé indignálódva:

„Nem mondhatnám. A hír nálunk ugyanis csak borzasztó lehet. Pedig rengeteg nagyszerű dolog történik szerte az országban, ami nagyobb sajtófigyelmet érdemelne. Hogy mindenütt a világon így van ez? Csöppet sem vigasztal. Amikor a felelőtlenség és a korrupció következményeképpen tavaly októberben előntötte a vörösiszap Kolontárt, Devecsert és Felsőzsolcát, ott nyüzsgött a hazai és a külföldi sajtó. Most, hogy egymás után adjuk át a házakat, ez nem számít hírnek! Kéthetente kellett volna tudósítani arról, hogyan zajlik az építkezés, megkérdezni az embereket, *most* mit éreznek és gondolnak. Mert a társadalom föl sem fogja annak a jelentőségét, hogy a magyar nemzet épít az ajkai timföldgyár helyett az elpusztult lakások helyébe új lakásokat. Az emberek természetesnek veszik azt, hogy a magyar nemzet a kormányon keresztül felvállalta ezt a tragédiát. Tudom, persze, más ügyekben is jellemző ez...”

Majd témát váltottunk, és az általa alapított Magyar Művészeti Akadémia további sorsáról kezdtünk beszélgetni, hiszen éppen akkor, 2011. július 11-én fogadta el az

A Stephaneum
Makovecz
tervei alapján

Országgyűlés a köztestületként való működéséről szóló törvényjavaslatot. Sűrű idők...

Aztán megint elmúlt két hónap – és, fájdalom, már Makovecz Imrere is emlékeznünk kellett... A magyar organikus építészet mesterére, az országépítőre, ahogy hívei nevezték, a sevillai pavilon alkotójára, a közügyekért hadakozóra... De két eseményt most emeljük ki a sorból!

Orbán Viktor miniszterelnök nyitotta meg 2017. november 20-án a főváros XII. kerületében a *Makovecz Központ és Archivumot*, amely maig az MMA égisze alatt működik. Miközben fontos feladatának tartja Makovecz Imre hagyatékának gondozását, különféle művészeti, szellemi programoknak ad otthont.

2019. április 9-én, Piliscsabán ugyancsak Orbán Viktor mondott avatóbeszédet a *Makovecz bástyájaként* becézett új épület átadásán, amely azóta az Avicenna Közel-Kelet Kutatások Intézete székházául szolgál. A henger alakú, bástyaszerű épület tervezését Turi Attila építész, Makovecz Imre egykori munkatársa, mestere eredeti vázlatrajzai alapján fejezte be. ♦

Sűrű idők

A KRISZTUS-TRILÓGIA BUDAPESTEN

Az emlékezetes 2010-es, 2011-es esztendőket jellemeztem a címbe foglalt módon az előző feljegyzésben. És valóban, még 2010 novemberében nyílt meg lelki-szellemi épülésünkre az a Munkácsy-kiállítás is a fővárosban, amelyről a *Lyukasóra* 2011/1. számában így adtunk hírt.

„Első alkalommal látható együtt a XIX. századi magyar festőóriás, Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája Budapesten, a Magyar Nemzeti Galériában. Munkácsy három bibliai témájú festményének budapesti bemutatására a debreceni Déri Múzeum felújítása ad alkalmat. Az *Ecce Homo* a debreceni Déri Múzeum, a *Krisztus Pilátus előtt* a kanadai Art Gallery of Hamilton, a *Golgota* pedig Pákh Imre amerikai magyar műgyűjtő tulajdona. A három mű évek óta a Déri Múzeum állandó kiállításának része. A budapesti kiállítás különlegességét az adja, hogy a három óriási méretű festményt olyan, az MNG-ben őrzött, saját kezű kisebb változatok, valamint más olaj- és grafikai vázlatok kísérik, amelyek eddig még soha nem szerepeltek a nyilvánosság előtt...

Munkácsy Mihály életművében kétségkívül a Krisztus-trilógia jelenti a csúcspontot. Amikor a művész 1880 nyarán hozzáfogott a *Krisztus Pilátus előtt* kompozíciójához, már évek óta Párizs egyik legsikeresebb műkereskedőjével, Charles Sedelmeyerral dolgozott együtt. A nagy Krisztus-kép így már a megszületése pillanatában a nemzetközi figyelem középpontjába került. A kép párizsi, angliai és bécsi bemutatása után 1882 elején Budapesten is látható volt, ahol csaknem nyolcvanezren tekintették meg.

Munkácsy már 1881-ben készített vázlatokat egy újabb Krisztus-képhez. Az 1884-re elkészült *Golgota* érdekessége, hogy a keresztre feszített Megváltó alakját önmagáról mintázta. A *Golgota* párizsi, budapesti és angliai bemutatása ugyanúgy százezreket vonzott a kép elé, mint az első Krisztus-kép kiállítása.

A trilógiaként elképzelt sorozatba ezek után egy Feltámadás-kompozíció illeszkedett volna leginkább. Munkácsyt azonban az 1880-as években új megrendelések kötötték le. Később, a már betegséggel küzdő művész utolsó alkotásaként a trilógia harmadik darabját készítette el, az *Ecce Homo*-t...

A művek vallásos sugárzásának titka, hogy Munkácsy tapintható közelségbe hozta a Megváltót, s a szemlélőt bevonta a krisztusi szenvedéstörténetbe. Egy olyan modern Krisztus-képet teremtett, amely egyszerre nyújt hitbéli élményt és szellemi örömet.

Az ábrázolt jelenetek tehát nem időrendben követik egymást, hiszen az utolsóként megfestett *Ecce Homo* a második a szenvedéstörténet rendjében, s csak ezután következik a *Golgota*. Eredetileg Munkácsy egyetlen újtestamentumi képet akart festeni, s hosszas mérlegelés után döntött a Krisztus Pilátus előtt ábrázoló momentum mellett. Ennek sikere nyomán határozta el, hogy megfesti a szenvedéstörténet legrámaibb jelenetét is, a keresztre feszítést.” ♦

Ecce Homo

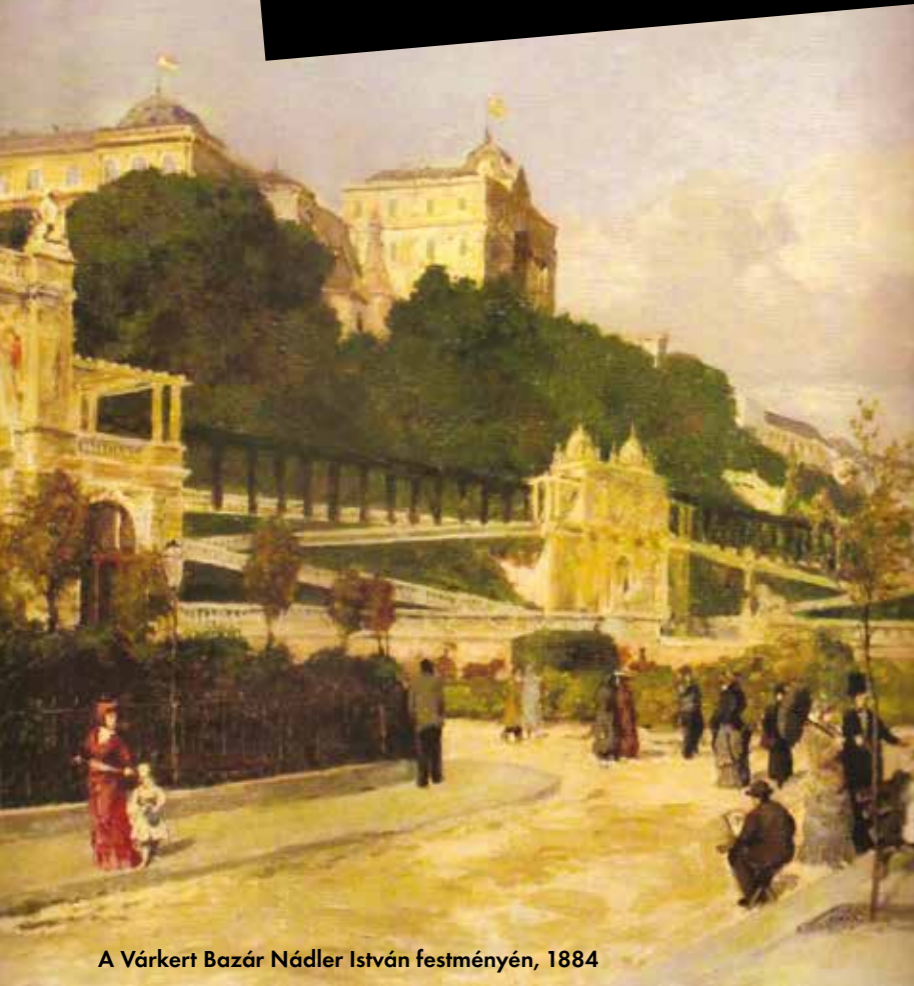
Krisztus Pilátus előtt

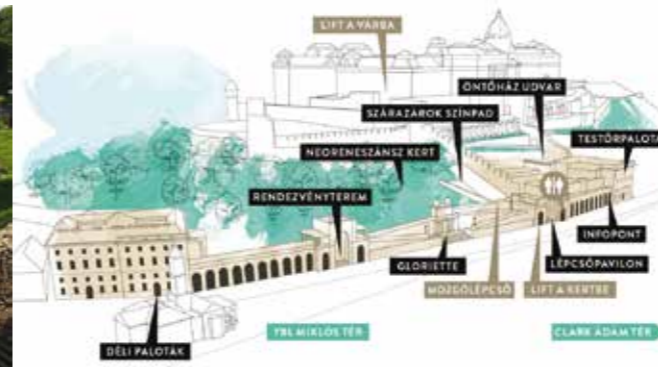
Golgota

YBL-BICENTENÁRIUM 2014

A sokatmondó események sorából mostani különszámunkban csupán a támpontoknak számító történeteket áll módunkban felemlíteni. Ilyen volt a sok évtizedes leromlásából életre keltett Várkert Bazár épületegyüttesének átadása 2014-ben.

A Várkert Bazár Nádler István festményén, 1884

A felújított Várkert Bazár felvételei 2014-ből

VÁRKERT BAZÁR

L. Simon László

Az Ybl-émlékév 2014-ben a kétszáz éve született építész géniusza és munkássága előtt tisztelgett, Ader János köztársasági elnök fővédnöksége mellett. Az országsszerte zajló programok sorában az emlékév kiemelkedő eseménye volt a *Várkert Bazár* felújítása és kibővítése, amelyet két ütemben adtak át a honi közönségnek és a külföldi látogatóknak. A felújított épületegyüttest 2014. áprilisában Orbán Viktor miniszterelnök nyitotta meg ünnepélyes keretek között. A rekonstrukció befejeztével, augusztus végén pedig L. Simon László államtitkár, akkor a kulturális örökségvédelem kormánybiztosa adta át véglegesen a világörökség műemlék-együtteseinek között számon tartott, immár újjászületett Várbazárt.

A Várkert Bazárt (1875–1882), amelyet nem olyan rég még a világ legveszélyeztetettebb műemlékei között tartottak számon, hihetetlenül magas színvonalon állították helyre, és mára Budapest egyik legszebb, legvonzóbb építészeti együttesévé vált. Nem csupán a mives építészeti tagozatok, a szobrok és a díszítő falfestmények újultak meg, de olyan – csak a régi fényképeken fellel-

hető – részleteket rekonstruáltak, amelyeknek emléke is elporladt az elmúlt évtizedekben. Ráadásul korábban nem látható, föld alatti építészeti csodákat, várfalat támasztó íves téglapilléreket tártak fel az építészek, amelyek így különös térélményt is kínálnak. Osskó Judit műemlékvédelmi építészként és televíziós rendezőként így írt akkor a *Lyukasórában* (2014/6. szám).

„A Várkert Bazár iránti vonzalmam valamikor az 1980-as évek végén kezdődött. Kanadai magyar barátaink jöttek látogatába, s hűledezve újságolták, hogy a budai, királyi palota előtti várdalban – az Ybl-bazár mögött – kanadai befektetők szállodát kívánnak építeni. A hír nyomába eredtem, s kiderült, hogy valóban készültek már a tervek egy kétszázötven szobás gyógyszállóra. Az ország egyik legfontosabb helyén, a világörökségi védelem alatt álló budai várhegy Dunára néző oldalán, a festői szépségű Ybl-mű felett. 1988. május 25-én került adásba az *Unokáink is látni fogják* sorozatban a tervet bemutató műsor, amelyben a makett és a helyszín összehangolásának látványa – vagyis a

majdani városkép – sokakat elborzasztott. S hogy biztosak legyünk a sikerben, a következő adásban újból visszatértünk a felháborodást kiváltó elképzelésekre, s a szakma jeleseinak kritikája elsöpörte az akkori terveket. Attól kezdve féltő aggodalommal figyeltem minden hírt, amely a bazár sorsát érinthette.”

Osskó az alkalom kapcsán interjút is készített L. Simon Lászlóval, aki a felújítási munkák második felét és az átadást összehangolta. Megkérdezte: milyen funkciót szának a környéknek? L. Simon így válaszolt: „Mint egy korzónak. A polgári élet részét képezné, ahol lehet sétálni, kiülni kávézni, sörözni, beszélgetni. Az elmúlt években azt láttuk, hogy minden egyes tér, amelyet visszavett magának a budapesti közönség – és ahonnan kirekesztette a forgalmat! –, hihetetlen pezségést hozott... És emellett szól a budai Vár közelsége. Ott van a Nemzeti Galéria, a Budapesti Történelmi Múzeum központi épülete, az Országos Széchényi Könyvtár, a Sándor-palotában székel a köztársasági elnök...”

Most nem csupán felépítettük ezt a homlokzati szalagot, ezt a pompás díszítést, amely maga a Várbazár, hanem a föld alatti, sokfunkciós teremmel és a körülötte kibontott, varázsatos terekkel konferenciáknak, komoly- és könnyűzenei koncerteknek, valamint táncszínházi

YBL MIKLÓS JELENTÉSÉBŐL AZ ÉPÍTÉSI BIZOTTMÁNYNAK 1878 JANUÁRJÁBAN

„Az eddigi túlkidások indoklására bátorokodunk felhozni, hogy az építés fogatosítása rendkívül nagy nehézséggel járt, amely főleg az építési hely exponált fekvésének tulajdonítható. Szükséges volt elsősorban a parton fekvő műtárgyakat oly módon és oly szilárdan építeni, hogy azok a Duna folyam káros befolyásának mindenkor és a legnagyobb vízállásnál is képesek legyenek ellenállni. A hegy két oldalánál emelt építmények két irányban óvandók meg, miután ezek itt nemcsak a víz hatásának, hanem a föld nyomásának is ki vannak téve, esőzéseknél a felső kertből lezuhanó víztömegek által veszélyeztetnek, másrészt az új kertnek földfeltöltése által rendkívül nagy oldalnyomást szenvednek. Tehát mind a két irányban kellő intézkedések által kellett segíteni, éspedig a víznek célszerű levezetésére nézve számos csatorna létesítése, a földnyomás ellen pedig szilárd falszerkezetek és gyámövek alkalmazása által.”

produkcióknak kínálunk lehetőségeket. Mire lehet használni még ezt az épületet? Jelentős részét kiállítások rendezésére. És közben a lehajton át több mint háromszáz gépkocsi parkolhat a mélygarázsban. A Várkert Bazár hosszú homlokzatának kétharmada pedig gyakorlatilag »kellék«, ahol a rámpákon lehet sétálgatni.”

Publikációm az európai migrációról 2015. október 24-én írtam, és a Lyukasóra 2015/7. számában, a Pro futuro rovatban jelentettem meg először. Mostanság, hat és fél évvel később, aggasztó aktualitását érvényesebbnek vélhetjük, mint valaha. Gondolatmenetemet ezért újra közreadom, olvasóimra bízva ennek megítélését. (A szerkesztő)

SÁGHY ILDIKÓ

EURÓPA IMMUNRENDSZERE

„Arról volna szó, ahogyan a muzulmánok elárasztják, s majd birtokba veszik, magyarán elpusztítják Európát; ahogyan Európa mindezt kezeli, az öngyilkos liberalizmusról és az ostoba demokráciáról... Mindig ez a vége: a civilizáció eléri azt a túlnyészett állapotot, amikor többé már nemcsak hogy képtelen rá, de már nem is akarja megvédeni magát; amikor látszólag értelmetlen módon, a saját ellenségeit imádja. Ráadásul mindez nem mondható el nyilvánosan.”
(Kertész Imre: A végső kocsmá)

Mintha prófécia lenne, úgy látszik beteljesülni Kertész Imre, a Nobel-díjas magyar író több mint tizenkét évvel ezelőtt, nem sokkal a Nobel-díj átvétele után lejegyzett gondolatmenete. Mert Kertész Imre *A végső kocsmá* című kötete akkortájt íródott, s ha óvatosan is, ebből idézett mondatokat elvéve a sajtó is. Talán azt remélve, hogy Kertész Imre szellemi tekintélye, s uram bocsá, nemzetközi elismertsége segíthet ráébredni az alvó Európát – teszem hozzá: még inkább annak alvást mimelő brüsszeli vezetőit – a migráció okozta ijesztő, és napról napra ijesztőbb helyzetére.

Amikor Szakonyi Károly nemrég megírta és elküldte a Lyukasórának a *Menekülők* című, megrendítően szép írását, nemcsak a részvétől szorult el a torkom, hanem a jó ideje növekvő aggodalomtól is. Hát igen, Európa keresztény lelkiismerete, az a kiválóan alkalmas *trójai faló*, amelybe „elrejtve” – mint a trójai háborúban a görögök, akik az ajándékba küldött óriási faló gyomrába

rejtve csempészték be a katonákat Trója falai mögé –, amelyre hivatkozva, ellenőrizhetetlenül és az érvényes európai törvényeket mellőzve, bármi Európa „szívéig” juttatható! Amikor most, október 24-én este, ezeket a sorokat kinlódva papírra vetem, hallom mögöttem a televízió híradásából, hogy újabb európai vezetői találkozó előestéjén vagyunk – de most is, mint annyiszor, csak találgathatunk, és még mindig ott tartunk, hogy valamiféle állandó kvótarendszer javaslatát óhajtják majd előterjeszteni.

Menekülők? De hiszen elsöprik maguk előtt az európai jogállamiságot! S az igazi menekülők – mint kocsik mögött a tartalék lovak – a saroglyához kötve kocognak. Az igazi menekülőknél természetesen segítünk – tesszük hozzá mindig sietve, és ez tényleg így is van! Ám ezzel megint helyben is vagyunk, mert megint nekünk, az európaiaknak kell mentetgetőznünk! Mégis miért? S teszem hozzá mindjárt a szokásos kérdésem: cui prodest? Kinek az érdeke, hogy szembeállítsa egymással a természetes önvédelmi képességet, és az emberiség gyakorlásának készítését? Az önvédelem működése, és a hozzá közel állók védelmezése közben (családi, honi és európai kötelek tekintetében egyaránt), ugyan miért kellene elveszítenie az európai honpolgárnak az irgalmas arcát?

Hadd idézzem itt megint Kertész Imre (hangsúlyoznám: tizenkét évvel ezelőtt leírt) szavait. Mert elolvasva az *A végső kocsmá* remek kötetét, tapasztalhattam, hogy Európa sorsa a szerzőt nagyon is foglalkoztatja, aggasztja. „Európa létrehozta Hitlert, és Hitler után nem maradtak érveik: az iszlám előtt szélesre tárultak a kapuk, nem mertek többé a fajról, a vallásról beszélni, miközben az iszlám, mintha más nyelvet sem ismerne már, mint a tőle idegen fajok és vallások iránti gyűlölet nyelvét.” És kicsit később: „Európát a gyávaság és az erkölcsi debilitás pusztítja el, a védekezésre való képtelensége és a nyilvánvaló erkölcsi kátyú, amelyből Auschwitz óta nem tud kikecmeregni... Requiem aeternam...”

Nem volna értelme a jelen történéseit sorolni, hiszen óráról órára követhetjük (és követjük is) nyomon az eseményeket a különféle hazai és nemzetközi híradásokból. Ráadásul ezek most már óráról órára változnak, sőt mondhatni, percről percre nehezebb a helyzet. A kérdések pedig egyre sokasodnak. Engem leginkább az alapkérdés nem hagy nyugodni, s azt hiszem, ez nemcsak bennem vetődik fel ilyen élesen. Hogyan juthatott el Európa odáig, hogy egy minden európaít érintő, törvényen kívüli

helyzet, a legális kapukat negligáló illegális bevándorlás fölött szemet hunyó, felelős európai vezetőit a mai napig nem számoltatta el ténykedésükről? Azokat, akik egy rég belátható és Európát elérő háborús konfliktusban úgy tesznek, mintha nem is létezne háborús konfliktus!

Viták özöne zajlik az elektronikus és az írott sajtóban. Fontos kérdések akadnak fenn a levegőben, miközben a magyarázók többsége beleragad az elmulasztott EU-s intézkedések ütötte lyukak foltozgatásába. Kisszerű összehasonlítgatások kerülnek terítékre menekültügy kapcsán, miközben biztonsági szakértők jelzik egyértelműen a megnövekedett terrorveszélyt. Érvek és ellenérvek meddő sokaságát halljuk, s ki-ki párthovatartozás szerint, vagy személyes ízlése szerint használja a kifejezések közül: menekültek, bevándorlók, gazdasági bevándorlók, migránsok... Arról azonban szó sem esik, hogy ha a válság megoldása tovább késik, lesz-e majd vitázó vagy nem vitázó, akit a következmények el nem érnek?

Ám a tényleges európai összefogás hordereje, még mindig csak levegőben lógó dilemma, sírni valóan esetleges! Még egyszer idéznék Kertész Imre fontos kötetéből. Keserves jóslásként kopognak a tizenvalahány éve leírt mondatok. „Gyilkos világ kezdődik, nacionalizmus, rasszizmus; Európa kezdi felismerni, hová juttatta őt liberális bevándorláspolitikája. Hirtelen ráébredtek, hogy

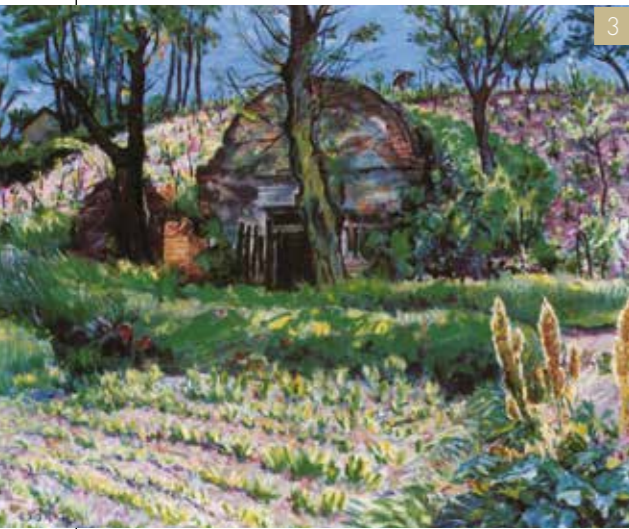
olyan állatfajta, amelyet multikulturális társadalomnak hívnak, nem létezik. Érdekes paradox zsákutca: miközben az Európai Uniót kibővítik, az Unió egyes országai beszűkülnek. A várható törvények ellentétben állnak az Unió alkotmányával, másrészt ki tagadná alapvető fontosságukat. Az a baj, hogy nem differenciálnak: külön törvények illetnék meg a szabad polgárt, és más törvényeknek kellene vonatkoznia a muzulmánokra. Ez azonban kirekesztő politika lenne. Viszont lehetetlenség elgondolni, hogy, mondjuk, Franciaország két-három emberöltő múlva muzulmán ország legyen. Az általános félelem és hisztéria keltette indulatok által felkavart mélységekből előbukkanó politikusok inkább a saját hatalmuk javára akarják majd fordítani a helyzetet, semmint hogy valódi megoldásokon törnének a fejüket.”

Tudom, sokan értenek egyet mindebben, vagy legalább is sokban osztják az aggodalmakat. Csak nem mondják, nem akarják mondani! Részben a tehetetlenség bénítása ez. És ma még azt is sokan megtehetik, hogy úgy próbálnak élni, mintha mi sem történe Európában. Mert a migráció komisz következményei, köszönhetően a rendfenntartók erőfeszítéseinek, most még viszonylag kevesebbet értek el „testközelen”.

De mi lesz holnap? Ugyanezt holnap is megtehetik majd? ♦

LÉLEKÉPÍTŐ VÁSZNAINK

A 2015-ös esztendőt illetően azonban ne csak a baljóslatú migrációs válságról s annak hazai elhárításáról essék szó, hanem lélekemelő művészeti ünnepeinkről is. Mert, miközben zajlott a védelmet ígérő határkerítés építése – némely brüsszeli bürokraták folytonos becsmérlésétől kísérvé –, országiszerte évfordulós géniuszeinkről is tevékenyen megemlékeztünk. Lyukasóra-különszámokban irtuk meg a Csók István és Csontváry Kosztká Tivadar festőóriásokat méltató eseményeket. És Rómer Flóris születésének századik évfordulóján, 2015-ben indult el Rómer Flóris-terv néven az a nagyszabású program is, amely külföldi kulturális örökségünk fennmaradására, magyar vonatkozású épített értékeink, műemlékeink megóvására született. Most Csók és Csontváry képeiből villantunk fel néhányat.

CSÓK ISTVÁN

1. A tavasz ébredése
2. Tulipános láda
3. Borospince
4. Züzü a kakassal
5. Szénagyűjtők
6. Úrvacsora

A DERŰS ÉLET FESTŐJE

Már 2011 tavaszán, a festő halálának ötvenedik évfordulója alkalmából *Bálványok és démonok* címmel nagyszabású életműtárlat nyílt a székesfehérvári Csók István Képtárban, illetve a Városi Képtár Deák-gyűjteményében. Csók István Fejér megye szülőtte, így alkalom és helyszín szerencsés találkozása volt ez – részben a róla elnevezett képtárban. A hatalmas életmű válogatott anyagának nyilvános szereplése 2012-ben Balatonfüreden, az impozáns Vaszary-villában folytatódott Édes élet címmel. Mindezek megkoronázásaként a művész születésének százötvenedik évfordulója alkalmával a Miniszterelnökség parlamenti államtitkársága által szervezett *Csók István-émlékév* reprezentatív rendezvényeként 2015. február 13-án *Csók István (1865–1961) – A derűs élet festője* címmel a fővárosban, a Várkert Bazár Testőrpalotájában nyílt meg hónapokig látogatható életmű-kiállítás. Az emlékévhöz kötődő programokat pedig országiszerte 2016 februárjáig tartottak. (Lyukasóra 2015/2. szám)

CSONTVÁRY KOSZTKA TIVADAR

1. A magányos cédrus
2. Önarckép
3. A panaszfal bejáratánál Jeruzsálemben
4. Római híd Mosztárban
5. A taorminai görög színház romjai
6. Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban

A MAGÁNYOS CÉDRUS SZOMORÚSÁGA

Csontváry géniusza – *A magányos cédrus* címmel 2015. július 5-én nyitotta meg kapuit az a nagyszabású kiállítás, amely Csontváry Kosztká Tivadar életművét mutatta be – két szinten, tizenhét teremben – a Honvéd Főparancsnokság éppen akkor felújított épületében, a budai várban. A tárlatot a közönség december végéig látogathatta. (Lyukasóra 2015/6. szám)

Az *A fa mitológiája* című munkájában Jankovics Marcell ezt írta: „Csontváry életművének középpontjában a fa, pontosabban két fa áll: a *Magányos cédrus* és a *Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban* című festménye (mindkét képet 1907-ben festette). A két mű, amelyet számos lélektani elemzés tett a vizsgálat tárgyává, a fa alakban megformált festői önarcképek legmegrendítőbb példája. [...] Az ön- és valóságismeretről tanuskodó, kegyetlenül őszinte *Magányos cédrus* a lágyságnak és keménységnek – hajlékonyságnak és törékenységnek –, élőknek és holtaknak különös elegye. A puhán térdre roskadt, simára kopott töből szálegegyenes, kérges törzs nyúlik a magasba, s abból – ahogy Csontváry maga írja – kardot rántó és a világot fenyegető ágak, ágcsomók meredeznek mindenfelé, de ezek az ágak már halottak. Amelyekben élet van még, szelíden meghajolva engednek az őket tépázó szeleknek. Vagy talán nem is a szél elől hajolnak el, hanem saját sebet, halált osztó ágkarjai elől menekülnek. [...] Végtelen magány árad a képből, de nem a megalázottaké. A fa a messzi horizont, kopár hegyóriás fölé magasodik [...] Csontváry valóságlátása látnokinak bizonyult saját személyes sorsa tekintetében, de nem kevésbé az, ha a *Magányos cédrust* a nemzet fájának, s még tágabban értelmezve földi létünk szimbólumának fogjuk fel. Szigorú, pontos látélet szívfájdítóan gyönyörű képen megfogalmazva: valóban mágikus realizmus ez.”

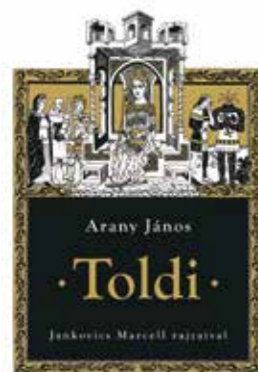
ARANY JÁNOS-EMLEKÉV, 2017

A 2017-es évben országsherte Arany János életművére irányult a figyelem: ekkor ünnepeltük Arany János születésének 200. évfordulóját. Ezért ezt az esztendőt az Országgyűlés és a Magyar Tudományos Akadémia Arany János- emlékévként nyilvánította. A Lyukasóra folyóirat kivételesen gazdag Arany János-szám szerkesztésével léphetett az ünneplők sorába. Több mint száz oldalon keresztül jeles szerzők, Arany-kutatók érdekes írásaival, eredeti dokumentumok közreadásával, színes eseményfelvételek látványfotóival igyekeztünk minél teljesebb képet rajzolni a költőóriásról, és minél közelebb hozni olvasóinkhoz rokonszenves személyiségét.

CSALÁDTAGUNK, ARANY JÁNOS

Arany János portréja, Barabás Miklós festménye, 1848

Az emlékévként hivatalosan március 2-án, Arany János születésnapján, a szülővárosában, Nagyszalontán rendezett ünnepségekkel vette kezdetét, ahol az ünnepi beszédet Áder János köztársasági elnök tartotta.

Önarckép álarckokban címmel május 15-én a fővárosban nyílt meg a Petőfi Irodalmi Múzeumban az a nagyszabású Arany János- emlékkiállítás, amelyet a Magyar Tudományos Akadémiától kölcsönkapott, féltett Arany-relikviák, kéziratok és műtárgyak tettek teljessé. A tárlat céljaként megjelölve, hogy megidézze a magyar irodalom legnagyobb klasszikusának egyikéről a köztudatban élő képet, majd a költő kevésbé ismert arcaival is megismertesse az érdeklődőket.

Tudjuk, Arany János 1865-től töltötte be a Magyar Tudományos Akadémia titoknoki (mai kifejezéssel: főtitkári) tisztét, ekkor fejeződött be az Akadémia palotájának építése is a Lánchídnál. Rozsondai Marianne cikkében olvashatjuk erről: „Arany *Ártatlan dac* című 1865. decemberében írt versét így kezdi: *A Tudománynak háza vagyon: / Ennek örüljek hát ma nagyon? / Kell gyalogolni a lelkem agyon / Nyári melegben, téli fagyon.*”

Arany sokáig vonakodott elfogadni a pompázatos palotai lakást, ám végül meggyőzték ennek fontosságáról hivatali munkájához. Rozsondai cikke ezt írja. „És beköltöztek 1867. áprilisában, Szent György napján. Ez a lakás az Akadémia palotájának I. emeletén, az Akadémia utcai oldalon, nagyjából a mai *Tudós klub* szobáit és ennek L alakú folytatásaként az udvari front egy szobáját jelenti: utóbbi jelenleg az Akadémia Könyvtára (MTA KIK) Kézirattára és Régi Könyvek Gyűjteménye utolsó szobája. Ebben áll a mai napig az a díszes cserépkályha, amely ontotta a fázós, reumára gyakran panaszkodó Arany-nak a kellemes meleget, s a kályha mellett ott az a fotel, amelynek párját a nagyszalontai Csonka-toronyban, az Arany János Emlékmúzeumban láthatjuk. Az Akadémia Könyvtára Kézirattára további két munkaszobája és a kutatóterem volt akkor a Főtitkári Hivatal. Arany vágya tehát („dolgozó szobámat csupán egy ajtó választja el a hivaltól”) tökéletesen teljesült.”

Az Országos Széchényi Könyvtár szintén rangos kiállítással kívánt csatlakozni a 200. évforduló megemlékezéséhez *Más csak levelenként kapja a borostyánt – Kincsek, kultusz, hatástörténet* című tárlatának megren-

dezésével. „Tettük ezt annál is inkább, mivel a költő több költeménye, balladája és levele mellett intézményünk őrzi a *Toldi-trilógia* legteljesebb kéziratgyűjtését, amelyet a költő fiának, Arany Lászlónak az özvegye 1899-ben adományozott férje végakaratainak szellemében az akkor még a Nemzeti Múzeum részeként működő Nemzeti Könyvtárnak.”

„Irodalmi neveltetésem engem elsősorban Arany Jánoshoz fűz” – vallotta Babits, s ezt vele jómagam is elmondhatom. Evangélikus lelkész édesapám jóvoltából ugyanis kivételes Arany-élmények soráról számolhatok be a gyermekkoromból. Ő például a megszületésük sorrendjében olvasta fel nekünk a *Toldi-trilógiát*. Őt testvérem közül én hallgattam legnagyobb odaadással a *Toldi* minden sorát, míg a tizenegy éves öcsémet a farkasokkal megküzdő Toldi-történet villanyozta fel leginkább. Amikor pedig a *Toldi estjét* befejezve becsukta a bibliapapíron nyomott Arany-kötetet, apám szerint zokogásban törtem ki: – Az nem lehet, nem halhatott meg! – tiltakoztam hevesen. Így apám estéknént felolvasta nekünk a *Toldi szerelmét* is.

Gimnazistaként, iskolai ünnepeken gyakran szavaltam Arany János *A walesi bárdok* című hatalmas balladáját. Teológiai hallgatóként az elsőévesek tréfás diákvizsgáján is – amelyen nemcsak az öt évfolyam hallgatósága, hanem a professzori kar is teljes létszámban megjelent – ennek a versnek az elmondását kérték tőlem. Nagy igyekezettel és drámai átéléssel szavaltam: „*Ti urak, ti urak, hitvány ebek! / Ne éljen Eduárd?*” És ebben a pillanatban, ötödéves kollégám karmesteri intésére, felharsant diáktársaim fiúkórusa: „Éljen Eduárd! Éljen Eduárd!” Tekintélyes professzorainknak is a könnyük csordult neveltükben...

Nézzé el nekem a kedves olvasó ezt a derűs intermezót, hiszen gyönyörű küllemű és gazdag Arany János-különszámunk további részleteire most úgysem térhetek ki. Azt viszont megígérhetem, ha kérésükkel megkeresik szerkesztőségünket: a mindedig féltve őrzött és megmaradt példányokhoz ajándékként juthatnak hozzá olvasóink.

Emlékidézésünk méltó befejezéséeként íme néhány szépséges aranyrajz Jankovics Marcell Toldi-illusztrációiból! ♦♦

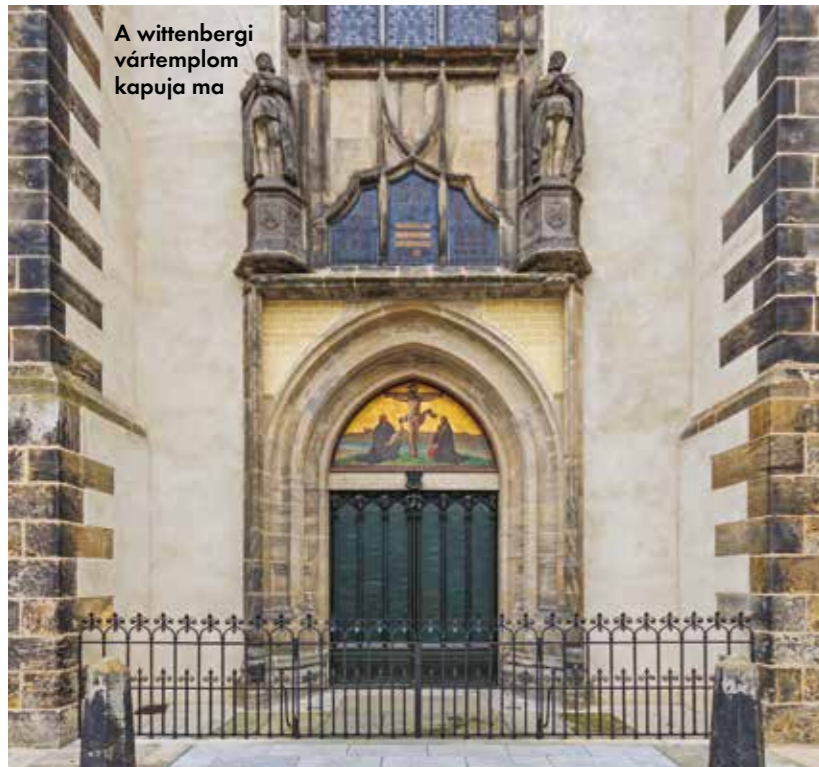
1. A Toldi első kiadása, MTA
2. Jankovics Marcell aranyrajzai a Toldihoz
3. A Kapcsos könyv, MTA
4. Enteriőr a nagykőrösi kiállításból
5. A PIM kiállítás-enteriőre
6. A költő tolla és tintatartója Szalontán

REFORMÁCIÓ 500

SOLA SCRIPTURA*

Nemcsak nálunk, hanem sok helyütt a világon ünnepelték 2017-ben a reformáció kezdetének 500. évfordulóját. Hazánkban a kormányzat által életre hívott Reformáció Emlékbizottság gondoskodott a méltó megemlékezésekről, s miniszterelnökünk, Orbán Viktor vállalta a bizottság elnöki tisztét. A Lyukasóra ezúttal is emlékező külön számmal járult hozzá a reformáció történelmi és szellemi arcának megmutatásához.

A wittenbergi vártemplom kapuja ma

Wartburg vára ma

Luther-portré, Cranach

Melanchton-portré

IGE-IDŐK – MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

Több mint fél évig, 2017 áprilisától november elejéig várta a nagyközönséget az IGE-IDŐK páratlanul gazdag kiállítása a Magyar Nemzeti Múzeum termeiben, amely a magyarországi reformáció történetének folyton változó, összetett viszonyaival ismertette meg látogatóit. Egyedülálló kincseket láthattak és részletes magyarázó szövegek segítségével tájékozódhattak ezen az érdeklődők. Az erdélyi fejedelmek portréi, Huszár Gál énekeskönyve, amely a világon egyetlen példányban létezik, az Esterházy-gyűjtemény egyes darabjai, a XVII. századi politikai röplapok, a XVIII. századi torvajai orgona, mind e fél évezred szellemi és tárgyi lenyomatai. Bemutatásuk magyarországi és határon túli múzeumok, gyűjtemények és egyházközösségek példamutató összefogásával valósulhatott meg.

Enteriőrök a Magyar Nemzeti Múzeum IGE-IDŐK című kiállításából

Az eredeti Luther-Biblia

Kálvin János portréja

Mert más fundamentomot senki nem vethet azon kívül, a mely vettetett, mely a Jézus Krisztus. (1 Kor. 3,11.)

A fenti bibliai idézettel fejezte be Luther Márton híres 95 tételét, amelyet 1517. október 31-én kiszögezett a wittenbergi vártemplom kapujára. Az első két mondata pedig ekként hangzott: „Az igazság kiderítése igyekezetétől indítva, megvitatasra kerülnek az alábbi tételek Wittenbergben, tisztelendő Luther Márton atya, a szabad művészetek és a szent teológia magisztere s ugyanott ezeknek rendes előadója elnöklétével. Ezért kéri, hogy akik nem jelenhetnek meg ezeket velünk előszóban megvitatni, tegyék meg távolból írásban!”* Fogalmazhatnánk akár úgy is mai kifejezéssel élve: népszavazásra bocsátotta a tételeit. Ám a wittenbergi vita európai vitázással szélesedett.

„Ötszáz esztendeje, a Luther fellépésével kezdődött reformáció gyökeresen megváltoztatta Európa arcát” – áll a Magyar Nemzeti Múzeum IGE-IDŐK című kiállításának ismertetőjében 2017 tavaszán. Ami így folytatódik: „A reformáció értékei az egyetemes kereszténység kincsei is, az egyetemes kereszténység öröksége pedig az egész emberiségé: s a fél évezreddel ezelőtt elindult folyamatok máig hatnak életünk minden területén.”

Egy időben parázs vita zajlott Luther 95 tételének kiszögezése körül is. Maga Luther tette-e ki a witten-

bergi vártemplom kapujára, vagy Melanchthon, Luther közeli barátja és munkatársa, aki később ezt aényt fel is jegyezte? Netán a wittenbergi egyetem pedellusára bízták ezt a teendőt? Kalapáccsal szögezték, vagy ragasztották az akkoriban hirdetőtáblának számító kapura a téziseket, amit mindennaposnak tekintettek akkoriban, így rögtöni feljegyzését sem tartották fontosnak. És közben mintha elszikkadna annak ténye, hogy Luther a Szentírásra hivatkozva, a lelkiismeretétől vezérelve írta le a nagy horderejű gondolatokat, s elküldte egyházi feljebbvalóinak akkor, amikor a római egyház vezetői szerte Európában élet és halál urainak számítottak.

Mondhatjuk hát, hogy ötszáz évvel ezelőtt Luther nemcsak a wittenbergi vártemplom kapujára tette ki 95 tételét, hanem Európa kapujára szögezte fel azt. Ó, bárcsak mi is odaerősíthetnénk ezeket a Szentíráshoz visszatérítő, lehullani készülő tételeket Európa omladozó kapujaira!

Visszatekintésünk végén idézzünk most Orbán Viktor 2017. október 31-én elmondott ünnepi gondolataiból. „A reformáció megtanított bennünket arra is, hogy a jó és szép emberi életet sose állítsuk szembe az Isten dicsőségét szolgáló étellel. Ami jó az emberi közösségnek, az dicsőíti a Teremtő és Szabadító Istent. Ami az Isten dicsőségét szolgálja, az a legjobb, sőt, a legfőbb jó az embernek. [...] Köszönöm, hogy meghallgattak. Isten óvja Magyarországot! Soli Deo gloria!” ♦♦

Vizsolyi Biblia, Károli Gáspár fordítása, 1590

*Egyedül a Szentírás, **Fordította dr. Zsigmondy Árpád

A Seuso-kincs 2017-ben visszaszerzett hét darabja

A SEUSO-KINCS HISTÓRIÁJA

Eseménydús kulturális fordulataival a 2017-es esztendő még a korábbi mozgalmas éveket is túlszárnyalta. A két nagy téma mellett – az Arany János 200 és a Reformáció 500 emlékévé – a Seuso-kincs ügyének fontos fejleményei is ezekre a hónapokra estek. A Seuso-kincs szakmailag izgalmas, kriminális fordulatokban bővelkedő és drámai mozzanatokot is jócskán rejtő történetéről akkor számoltunk be a Lyukasóra különszámában, amikor az már vándorkiállításon javában az országot járta. (Lyukasóra 2018/2. szám)

A „CSALÁDI EZÜST” HAZATÉRÉSE

2017. július 12-én, megszakítva a kormányulást, miniszterelnökünk sajtótájékoztatót tartott a Parlament Vadásztermében. Ekkor jelentette be Orbán Viktor az örömteli hírt, hogy Magyarország visszaszerelte a Seuso-kincs páratlan fontosságú, felbecsülhetetlen értékű lelet-együttesének második hét darabját is. Szűkszavú, tömör volt ez a sajtótájékoztató, arra szorított, hogy hangsúlyozza: a családi ezüstnek itthon van a helye. Három évvel a Seuso-kincs első hét darabjának hazaszállítását követően, így végre teljessé vált az ókori római eredetű műkincsegyüttes. Ám hogy milyen komoly erőfeszítések, folyamatosan zajló, szakmai és biztonsági szempontoknak is megfelelő tárgyalások előzték meg ezt az eseményt, azt igazából csak azok tudják, akik ezért a különleges ügyért fáradoztak.

Mint tudjuk, az ezüstkincseket Polgárdi-Kőszárhegyen, egy feltehetően kvád, szarmata támadásban 374 körül elpusztult, római kori villa – későbbi feltárási – térségében találta meg valamikor az 1970-es évek vége felé Sümegh József kiskatona. Róla később nyilvánvalóvá vált, hogy gyilkosság áldozata lett, és az illegális ásatások után, a dűledező Borbély-pincében rejtgetett leletek, kincsvadászok és csempészek révén külföldre kerültek...

Magyarország sosem mondott le a páratlan kincs tulajdonjogáról, s amikor végül az angol Lord Northamptonhoz került, és azt a lord árverésen szeretne volna értékesíteni, a tulajdonjogért pert indított. És bár a kétes tisztaságú pert akkor hazánk elveszítette, ám a Seuso-kincs darabjai a legális nemzetközi műkincspiacon gyakorlatilag eladhatatlanná váltak.

2012 őszén a Nagy és Trócsányi Ügyvédi Iroda kapta meg a feladatot, hogy a több mint harmincéves Seuso-ügyre jogszerű megoldást találjon, amelynek alapján a műtárgyegyüttes végleg hazatérhet Magyarországra...

Seuso-külszámunkban olvasóink nyomon követhették a nagy port kavaró eseményeket. Lehetőséget kaptunk Dézsy Zoltán filmrendező-riportertől arra is, hogy az általa jó húsz év alatt a Seuso-kincsekről készített két dokumentumfilmjének írott változatát elkészítsük, s abból jelentős részleteket közreadhattunk. Idézzünk most Dézsy Zoltán akkori cikkéből: „A mesébe illő ezüstmű története valódi kulturális krimi, amelyre a kilencvenes évek elején figyelt oda először a világ. Dokumentumfilmszerűen azonnal tudtam, hogy ez a történet az, amelyet fontos fel dolgozni, végig nyomon követni. Három évig dolgoztam a film első részén, amelyet a Magyar Televízió először

Orbán Viktor miniszterelnök a Parlament vadásztermében bejelenti a „családi ezüst” hazatérését, mellette Baán László főigazgató

1997-ben sugározott.* A téma kutatását nem adtam fel: reménykedtem a dramaturgiai fordulatban, például új tárgyak felbukkanásában, illetve a kincsek hazahozatalában. Éveken keresztül köztévés riportjaimban igyekeztem napirenden tartani az ügyet, s végtelenül megőrültem, amikor megtudtam, hogy van esély visszaszerezni a kincs legszebb darabjait. Ez a rendkívüli fordulat adta az aktualitását annak, hogy leforgassam a film második részét, bemutassuk a kincs hazahozataláért végzett erőfeszítéseket, közkinccsé tegyük az ezüst útját a külföldi trezortól a Parlamentig...**

A szűkebb értelemben vett Seuso-kincs összesen tizen-négy ezüstműből és egy méretes rézüstből áll. Ez utóbbi szolgált arra, hogy a tárgyakat elrejtésükben. A tizen-négy tárgy között négy nagyobb ezüstmű található, közülük a legismertebb a feliratot is hordozó Seuso-tál, ám érdekes ábrázolásai révén az Achilles-tál és a Meleagrosztál is jelentős emlék. A Seuso-kincs valójában sokkal több darabból állt. A Pécsi Tudományegyetem régészeti tanszékének tanára szerint akár több száz (!) darabja is lehet. A kincs részét képezi feltehetően az a quadripus-négylábú állvány, amelyet 1878-ban találtak Polgárdi közelében, Kőszárhegyen. Döbbenetes, hogy a négylábú állvány pontosan abból a szőlőlugasból került elő 1878-ban, ahol 1980-ban holtan találták a Seuso-kincsekkel összefüggésbe hozott Sümegh Józsefet... Kalandos utat járt be a Seuso-kincs – titkosszolgák, kufárok, befolyásos emberek, kémek és exterroristák kezén is keresztülment –, míg végre hazajutott. Ma már senki sem kérdőjelezheti meg hazánk tulajdonjogát. Kulturális örökségünk páratlan darabjait a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzik.” ♦♦

* A Seuso-kincsek rejtélye – rendező, riporter Dézsy Zoltán, gyártási év 1994., ** Seuso II. – rendező, riporter Dézsy Zoltán, 2016.

KÖZÖS ÜNNEP

Aleksandar Vučić szerb elnökkel közösen avatta fel Orbán Viktor miniszterelnök a gyönyörűen rekonstruált, kívül és belül megújult szabadkai zsinagógát, a világ egyetlen szecessziós stílusban épült zsidó templomát 2018. március 26-án.

Az ünnepségen a szerb köztársasági elnök megköszönte azt a támogatást, amelyet a magyar kormány nyújtott a szabadkai zsinagóga felújításához. Kifejezte azon reményét is, hogy a zsinagóga Szerbia jelképévé válik majd: a tolerancia, a békés egymás mellett élés és az együttműködés szimbólumává. A Lyukasóra folyóirat ezúttal is gyönyörű felvételekkel illusztrált különszámban tudósított a két ország közötti, nem mindennapi eseményről. (2018/4. szám)

SZABADKA ÉKKÖVE

világ, ilyen az az Európa, amelyben mi élni akarunk, amelyet képviselünk, amelyért dolgozunk, és amelyet meg is fogunk védeni. Miért van az, tisztelt hölgyeim és uraim, hogy a mai napon katolikusok, ortodoxok és protestánsok békében és biztonságban együtt ünneplhetjük zsidó testvéreinkkel ennek az épületnek az újjászülését? Ennek egyetlen nyilvánvaló oka van. Mi még abban az Európában élünk, amely az ószövetségi és az újszövetségi, a zsidó és a keresztény vallási örökségen nyugszik. És amíg ezen az alapon állunk, addig minden ember szabadsága, saját vallásához, nyelvéhez, kultúrájához, szokásához való joga olyan természetes marad, mint a levegővétel. Ha hagyjuk, hogy ezt a talajt kihúzzák a lábunk alól, ha hagyjuk, hogy Európa kulturális altalaját kicseréljék, akkor a jövőt mások fogják írni helyettünk. [...] Valójában milyen csodálatos hely is Közép-Európa! A világnak ez a különös szeglete, ahol teljesen természetes, hogy egy zsinagógát magyar népművészeti motívumok díszítenek; s ez éppoly természetes, mint hogy a magyar nemzet Himnusza műfaját tekintve jeremiád. Ennek a kulturális sokszínűségnek semmi köze a felszínes multikulturalizmushoz. Itt hosszú évszázadok csiszolták össze az együtt élő népeket, ahogy ezt visszatükrözik dalaink, balladáink és épületeink is. Egyetemista éveim egyik népszerű éneke volt a *Szól a kakas már* című nóta. Mondták, ez volt a nagykállói csodarabbi kedves dala, mások Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nótájaként tartották számon, megint mások a szláv dallamvilágot hallották ki belőle. Ma már aligha lehet pontosan felkutatni, hány forrásból táplálkozott, és hány nép ajkán fordult meg, amíg a közép-európai zsidó közösség közös éneke lett.”

Két hónappal később pedig, május 7-én, az újraavató ünnepén – akárcsak hőskorában – ismét zsúfolásig megtelt a szabadkai zsinagóga hatalmas épülete. Ahogyan Szabados Róbert, a Szerbiai Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke megfogalmazta: a zsinagóga négy évtized után nyerte vissza eredeti tisztét, visszakapott rangjával megerősítve a Szabadkán és környékén maradt zsidóság önértetét. Ettől kezdve újra imahely a szabadkai zsinagóga, és nemcsak a szabadkai, hanem a környékbeli zsidó közösségeké – Zombor Nagyikinda, Nagybecskerek –, amelyeknek nincsen szentélyük.

A Lyukasóra nemcsak a közös ünnepi alkalomról számolt be különszámban, hanem Szabadka ékköve, az egyedi stílusú zsidó szakrális épület, a zsinagóga építéstörténetéről, a mostani megújulás csodájáról, valamint a hitközség viszontagságos életéről, vészkorszak utáni megmaradásának napjairól és közösségének éltető hagyományairól. ♦

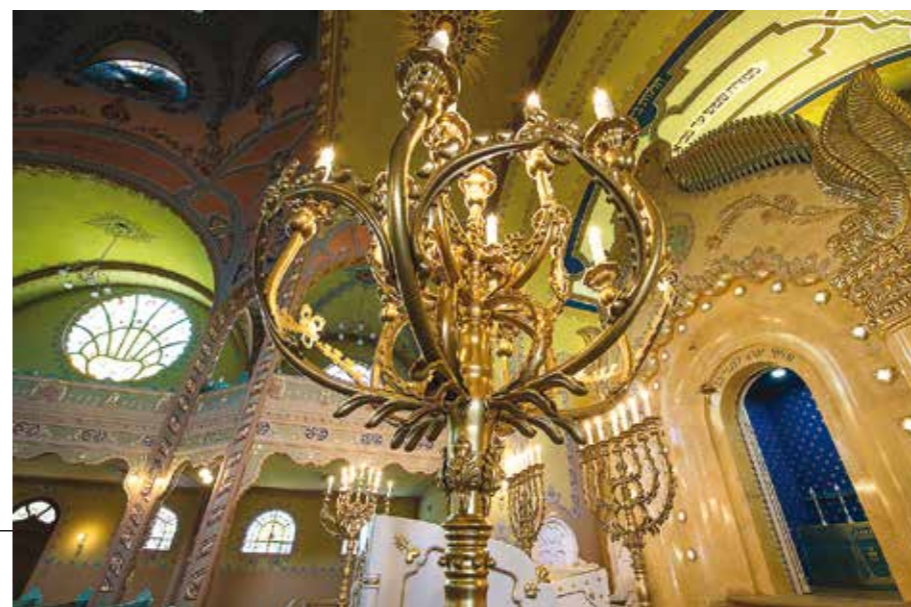
A gyönyörűen megújult szabadkai zsinagóga külső és belső felvételei

Aleksandar Vučić szerb elnök fogadja miniszterelnökünket Szabadkán

Szabadka, Kosztolányi Dezső szülővárosa, a magyar történelem fontos eseményeit őrző város ma egy olyan Vajdasághoz tartozik, amely szerb, magyar, zsidó, sőt német, vagyis többféle nemzetiségű és vallási hovatartozású emberek közös otthona.

„A szabadkai zsinagóga megmentése és felújítása jól példázza, hogy szerbek, zsidók és magyarok mi mindenre képesek, ha egy nemes cél érdekében összefognak. Ahogy jól példázza azt is, hogy ma olyan időkben élünk itt, Közép-Európában, amikor a múlt nem megterheli a jelent, hanem kaput nyit egy közös jövőnek – Orbán Viktor fogalmazta meg ezt így ünnepi beszédében. – Ezt a jövőt szerbek és magyarok közösen írják Szabadkán, és a többi néppel együtt egész Közép-Európában. A szabadkai zsinagóga átadása ma nemcsak egy különleges esemény, hanem üzenet is. Azt üzenjük, hogy ez az a

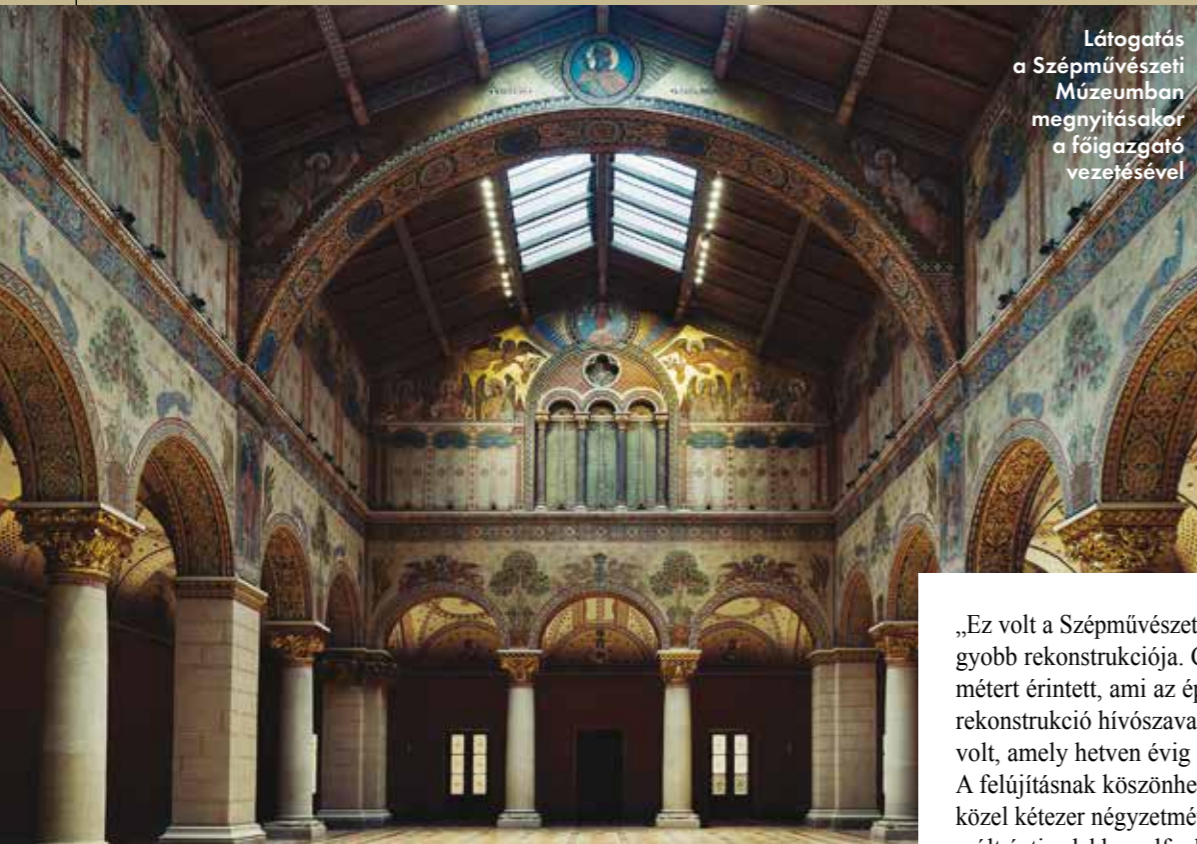

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM APROPÓJÁN

Kultikus helynek számít régtől fogva a fővárosban a Városliget, vagy becenevén Liget, de tréfás csibésznyelven Lízseként is emlegették anno. Hivatalosan a világ egyik első közparkja, amelynek népszerűsége méltán töretlen pihenésre teremt, életvidám környezetének és szórakoztató, művészeti intézményeinek köszönhetően. Elődjeink nem véletlenül álmodták ide a Szépművészeti Múzeumot, a Műszaki és Közlekedési Múzeumot, a Mezőgazdasági Múzeumot, a Múcsarnokot. Itt épült meg az állatkert, a műjégpálya és a Széchenyi fürdő is. Az elmúlt évtizedre azonban a Városliget már méltatlan állapotba került, zöldterületeivel és kulturális építményeivel együtt felújításra szorult. Ezen kívánt segíteni a nemzetközi rangú városfejlesztési program, a Liget Budapest Projekt, amelynek vezetője Baán László kormánybiztos, a Nemzeti Galéria és a Szépművészeti Múzeum főigazgatója. A Liget Projekt első nagyszabású munkája a Szépművészeti Múzeum átfogó – Mányi István Ybl-díjas építész által tervezett, három évig tartó – rekonstrukciója volt, amely 2018 őszén nyitotta meg kapuit a látogatók előtt. Ez alkalommal munkatársunk, Seres Gerda kulturális újságíró, rádióriporter készítette interjút Baán Lászlóval, aki először az átalakítás léptékéről kérdezte az igazgatót. (Lyukasóra 2018/9. szám)

A PINCÉTŐL A PADLÁSIG

Látogatás a Szépművészeti Múzeumban megnyitásokor a főigazgató vezetésével

Millennium Ház a Zsolnay-kúttal

Kávéház a Millennium Házában

„Ez volt a Szépművészeti Múzeum történetének legnagyobb rekonstrukciója. Csaknem tizenötezer négyzetmétert érintett, ami az épület mintegy felét teszi ki. A rekonstrukció hívószava a *Román csarnok* megújítása volt, amely hetven évig el volt zárva a közönség előtt. A felújításnak köszönhetően visszakapott a közönség közel kétezer négyzetméter kiállítóteret, amelyet az elmúlt évtizedekben elfoglaltak a múzeum működéséért felelős funkciók. Hol egy restaurátorműhelyt, hol egy raktárt vagy hivatali helyiséget alakítottak ki. Ezeket kellett visszaállítanunk úgy, hogy közben a szükséges funkcióknak is megfelelő helyet találjunk. A látogatóknak visszaadott terek közt említhetném még a *Schickedanz-termet* vagy a *Michelangelo-termet*, amelyek most régi pompájukban – a később ráépített álmennyezetet elbontva – szintén visszakapták a közönséghez. Ami most elkészült, azt mi hosszú évtizedekre véglegesnek reméljük. A felújítás tervezője, Mányi István építész harmincöt éve foglalkozik a Szépművészeti Múzeum épületével, s most vele lehetőségünk nyílt arra, hogy az épület egészét átgondoljuk. Tehát ne csak toldozzuk-foldozzuk az esetlegesen felmerülő hibákat, hanem a teljes megújítás felé induljunk el. A legfontosabb munkákat elvégeztük, szó szerint a pincétől a padlásig: megújult a tető, de emellett

egy raktárt is kialakítottunk a Román csarnok alatt, s ezek már mind a végleges koncepció elemei.”

Seres Gerda kérdésére: hogy melyek azok a megújult állandó kiállítások, amelyek már látogathatók, Baán László így folytatja:

„Teljeskörűen megnyílt az antik és az egyiptomi gyűjtemény, megújult tartalommal és formában, szakmai és látogatói értelemben is kiváló élményt nyújtva. Ügyeltünk arra, hogy a legújabb kutatások alapján készítsük el a kiállítások koncepcióját, de közben olyan modern eszközöket, látványos elemeket is használjunk, amelyek a látogatók számára igazán élvezetessé teszik a tárlatokat. Igyekszünk bemutatni azt a történeti és szociokulturális hátteret, amelyben ezek a tárgyak születtek, például az egyiptomiak mindennapjait egy videóval szemléltetjük, megidézzük egyiptomi hangszerek hangját is, és – egy applikáció segítségével – akár még a nevüket is leírhatjuk hieroglif írással. Természetesen kiállítottunk rengeteg műtárgyat új vitrinekben, megújult világítással – igazán élménygazdag kiállításokra törekedtünk, ilyen lesz majd a *Régi képtár* is, amely a korai gótikától kezdve az érett reneszánszig a kiemelkedő nemzeti iskolákat mutatja be, és horizontálisan ad átfogó képet a korszakról. Mindezek mellett szobrokkal is gazdagítjuk a kiállításokat, hogy a

MILLENNIUM HÁZA

A Liget Budapest Projekt keretében megvalósult az egykori *Olof Palme Ház*, a Városliget egyik legrégebbi impozáns épületének műemléki rekonstrukciója is a Liget aranykorát bemutató interaktív kiállítással, valamint századfordulós hangulatú Zsolnay-kerámiákkal díszített kávéházzal várva a látogatókat. Az épület főbejárata elé a park megújításának részeként egy ezeröttszáz tőből álló rózsakertet ültettek, melynek közepén az épület homlokzati díszítésével harmonizáló Zsolnay-szőkőkút áll.

látogatók egyszerre lássák a különböző művészeti műfajokat. Sőt, a nevezetes Esterházy-kincsek ötvösművészeti remekait is kiállítjuk a képtár egyik szekciójában – így egy összművészeti képet kaphatunk az adott korról.”

Olvasóink már tudják, hiszen akik végiglapozták a Lyukasóra mostani dupla számát, azok gyönyörködve tallózhattak végig Simon Erika *Séta a Magyar Zene Háza körül* című képes beszámolóját a Liget legújabb csodájának átadásáról, és olvashatták Orbán Viktor *Magyar Parnasszus* című, ünnepi gondolatait.

Akinek pedig, tavasz jöttén sétálni támad kedve, szívből ajánljuk, hogy nézzen körül a Városligetben és fedezze fel maga a Szépművészeti Múzeum átadása óta megújultakat! Íme, egyetlen példa ezek közül. ♦♦

MÁTYÁS KIRÁLY-EMLEKÉV 2018 – NÉMI KITÉRŐVEL

Szívem szerint most is csak a jóra emlékeznék, hiszen – még mindig a 2018-as évnél tartva – ez az ciklus is hihetetlenül gazdag kulturális építkezéseink tekintetében. Évtizedmérőnket folytatva ugyanis: 2018-ra esik még az Országos Széchényi Könyvtár szépséges Corvinák-kiállítása.

Ezen anyagaink közt tallózva látom, hogy a Szépművészeti és az OSZK avatott riportjai közé beékelve fontosnak gondoltuk közreadni Varga Ágota *A tartótiszt* című dokumentumfilmjét is. (*Lyukasóra 2018/8. szám*) Nyilván nem véletlenül. Talán, mert 2018 is választási év volt az életünkben, és akkor is ugyanúgy kísértett a közelmúltunk rémségeiben segédkezők visszatérte, akárcsak a mostani tavaszon? Bizonyára. És mert hazánkban – velem együtt – még mindig sokaknak vannak gyötrelmes, valós emlékeik ebből a korszakból. A tartótiszt: számtalan ügynök,

hálózati személy beszerzője – vagyis megfélemlítéssel és zsarolással lebénított honfitársaink beépítője, akik közt kevesebben voltak a karrierizmusból együttműködők – a filmben szinte nosztalgiával gondol vissza ténykedésére. „Szép munka volt” – állapítja meg szenttelenül... És az intő memoárokat erről az ifjabbak ma már kissé unottan hallgatják, mert saját életükre vonatkoztatva már elképzelni sem tudják.

Ám megkerülhetetlen kitérőnk után, térjünk vissza az örvendetes eseményekhez! Most például az OSZK kivételes tárlatához.

MÁTYÁS KIRÁLY LEGENDÁS KÓDEXEI A BUDAVÁRI PALOTÁBAN

A Corvina könyvtár budai műhelye című kiállítás képei az Országos Széchényi Könyvtárban

Mátyás királyt joggal tekinthetjük a magyar történelem egyik legismertebb és ma is legnépszerűbb uralkodójának, akinek egy erős Magyarország létrehozásával sikerült megvédenie hazánk déli határait a törökök támadásaitól és megállítani az Oszmán Birodalom terjeszkedését. Hunyadi Mátyás királlyá választásának és trónra lépésének 560., valamint születésének 575. évfordulójára emlékezve nyilvánította a nemzetpolitikai államtitkárság *Mátyás király-émlékévvé* a 2018-as esztendőt. Ennek jegyében országsszerte zajlottak különleges programok: a legendás uralkodó életéről szóló vándorkiállítások, előadások, hagyományörző műsorok és játékok, valamint a fiataloknak szervezett történelmi versenyek. A Kárpát-

medence magyarsága az emlékévhöz számos közös rendezvénnyel kapcsolódott. Az emlékévhöz decemberben a Szent István-bazilikában ünnepi koncerttel zárult. Különszámunkban, átfogóan hírt adva az eseményekről, két rendkívüli kiállításról is hírt adtunk. Az Országos Széchényi Könyvtár *A Corvina könyvtár budai műhelye* című nagyszabású kiállításáról és a Magyar Tudományos Akadémia *Csillagok, csillagképek – Tudományos Akadémia Csillagok, csillagképek – Tudományos Akadémia Csillagok, csillagképek – Tudományos Akadémia Csillagok, csillagképek* című kivételes tárlatáról.

Nemcsak magyar gyűjteményekből, hanem a világ távoli pontjairól is – New Yorktól Párizson keresztül Bécsig – érkeztek gyönyörű corvinák és különféle díszkódexek az *A Corvina könyvtár budai műhelye* címen, november 5-én nyílt kiállításra a Budavári Palotába. Az OSZK még a Vatikántól is kapott könyvritkaságokat. A kéziratok közül jó néhány, művelődéstörténetünk szempontjából fontos darab első alkalommal volt látható Magyarországon. Különlegességnek számított az is, hogy a hazánkban őrzött ötvenhárom corvina csaknem hiánytalanul találkozott ezen a tárlaton.

A Corvina könyvtár, Mátyás király itáliai mintára megalkotott uralkodói könyvtára megközelítőleg kétezer kötetet tartalmazott. Ez olyannyira jelentős gyűjteménynek számított, hogy méreteiben csak a pápa bibliotékája múlta felül, s az Itálián inneni Európa nemcsak legnagyobb, hanem legelső reneszánsz gyűjteményének is tekinthető.

Azt, hogy a pompás itáliai kódexek megrendelése mellett a magyar királyi udvarban is készültek hasonlóan értékes és díszes kéziratok, már kevesebben tudják. A kiállítás ezekre a Budán készült corvinákra fókuszált, ezeket mutatta be eddig nem látott részletességgel. S hogy a királyi könyvesházból egységes megjelenésű, reneszánsz díszkódex lett, az a budai könyvfestők, könyvkötők, másolók és a könyvtárat megálmódó humanisták együttes munkájának volt köszönhető. ♦♦

CSILLAGOK, CSILLAGKÉPEK – TUDOMÁNY MÁTYÁS KIRÁLY UDVARÁBAN

Gróf Széchényi István 1825. november 3-án, a pozsonyi országgyűlésen felajánlotta birtokainak egyévi jövedelmét a Magyar Tudományos Akadémia megalapítására. Ennek emlékére hazánkban a november a magyar tudomány hónapja, midőn tudományos ülésekkel ünneplik a magyar tudományt. A 2018-as évben ezt az Akadémia Könyvtára *Csillagok, csillagképek* című kiállításával ünnepelték.

TRIANON 100

Igen, már jó száz éve annak, hogy az első világháború végén a győztes antanthatalmak a Párizs környéki kastélyokban tanácskozni kezdtek, majd a nagyhatalmi dekrétum eredményeként átrajzolták a történelmi Magyarország határait. Ennek mementőjeként a magyar országgyűlés 2020-at a nemzeti összetartozás emlékévé nyilvánította.

A KÁRPÁTOK KOSZORÚJÁBAN...

Jankovics Marcell
Trianon című
albumának rajzai

Az
elszakított
ország-
részeket
tőlem
nem
tudták
elszakí-
tani...

Jankovics Marcell

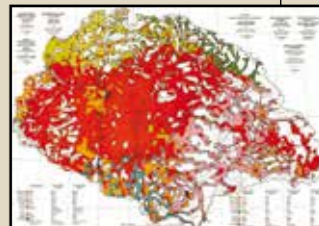
A magyar
delegáció távozása
a Trianon-kastélyból
az aláírás után, 1920

közi ellenőrzés mellett megrendezendő népszavazásokon maga dönthessen arról, mely államhoz kíván tartozni. Tudjuk jól, Apponyi fellépése Párizsban eredménytelen maradt. Keserű megállapítása, mintha ma is érvényes lenne: „Az erőszak volna az egyedüli alapja az építésnek? Az anyagi erő lenne az egyedüli fenntartó eleme...? Európa jövője igen szomorú lesz ebben az esetben.”

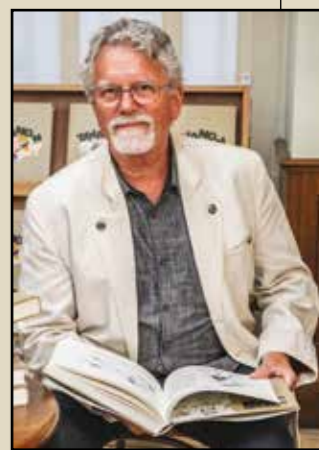
Jankovics Marcell, aki éveken keresztül szellemi mentora volt a Lyukasóráknak, nagyszabású munkáinak újabb stációjaként a 2019-es ünnepi könyvhétre jelentette meg – rajzaival gazdagon illusztrálva – *Trianon című kötetét*, a Méry Ratio Kiadó gondozásában. A Lyukasóra folyóiratnak pedig engedélyezte, hogy kötet szövegei és rajzai közül, bármit felhasználhasson. Jankovics Marcell így írt az album születésének előzményeiről.

„A Kárpátok koszorúja a történelmi hazát rajzolja körül. Az átkosban egy tévés főnök arra kért, hogy a *Mondák a magyar történelemből* című rajzfilmjeimben a középkorias térképeken változtassam meg a hegykoszorú alakját, mert a csehszlovák és a román elvtársak meg fognak sértődni. Rajzoljam át a hegyeket? – kérdeztem. Makogta, hogy akkor legalább szűkebb plánokat használjak, hogy ne vegyék észre... Mit is? Hogy hol játszódtott a magyar történelem? Hogy a mi határaink természetes határokhoz igazodtak? Maradt minden úgy a filmekben, ahogy kell. Az elszakított országrészeket tőlem nem tudták elszakítani...”

Érdekességként adhattunk hírt trianoni külön számunkban a székesfehérvári Vörösmarty Színház akkori bemutatójáról, Sárosi István *Trianon a Nemzetközi Törvényesség előtt* című drámájának premierjéről. A múltidéző történelmi dokumentumdrámát a teátrum igazgatója, Szikora János rendezte és úgy vélte, hogy a mű igazi emlékeztető alkotás, missziós szerepet töltve be azzal, hogy hozzásegíti a nézőket a tisztánlátáshoz. ♦

Térkép 1830-ból

Jankovics Marcell
Trianon-kötetét
dedikálja 2019-ben